

YURIDIK SOHADAGI AVTOMATLASHTIRISHNING: AFZALLIKLAARI VA KAMCHILIKLARI

Abdurahmonova Marjona Anvar qizi

Toshkent davlat yuridik universiteti Ommaviy huquq fakulteti
Davlat huquqiy faoliyati yo'nalishi
1-bosqich "A" patok 2-guruh
abdurahmonovamarjona12@gmail.com
<https://doi.org/10.5281/zenodo.17568034>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 05-noyabr 2025 yil
Ma'qullandi: 08-noyabr 2025 yil
Nashr qilindi: 10-noyabr 2025 yil

KEYWORDS

sun'iy intellekt, raqamli huquq, LegalTech, e-Justice, E-sud, "Raqamli O'zbekiston – 2030", huquqiy raqamlashtirish, raqamli iqtisodiyot, elektron hukumat.

ABSTRACT

Mazkur maqolada yuridik sohada avtomatlashtirish jarayonlarining nazariy asoslari, amaliy imkoniyatlari va ularning afzallik hamda kamchilik jihatlari tahlil qilingan. Tadqiqotda O'zbekiston Respublikasida "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasi doirasida amalga oshirilayotgan huquqiy raqamlashtirish jarayonlari, jumladan "E-sud", "E-notarius", "My.gov.uz" kabi platformalarning faoliyati o'rganildi. Shuningdek, "LegalTech", "e-Justice", "ROSS Intelligence" va "DoNotPay" kabi xalqaro tajribalar bilan qiyosiy tahlil o'tkazilib, ularning milliy huquqiy tizimiga tatbiq etish istiqbollari aniqlab berildi.

Natijalar shuni ko'rsatadiki, huquqiy jarayonlarda raqamlashtirish inson omilini kamaytirib, hujjat aylanishi va sud jarayonlarining samaradorligini oshiradi, biroq axborot xavfsizligi, huquqiy mas'uliyat va texnik infratuzilma masalalarida muammolar saqlanib qolmoqda. Maqolada O'zbekistonning milliy tajribasi xalqaro amaliyot bilan uyg'unlashtirilgan holda yoritilgan bo'lib, yuridik sohada avtomatlashtirishni yanada takomillashtirish bo'yicha ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqilgan.

So'nggi o'n yilliklarda butun dunyoda raqamlashtirish, sun'iy intellekt va avtomatlashtirish jarayonlari ijtimoiy hayotning barcha sohalariga chuqur kirib bormoqda. Global miqyosda bu jarayon ishlab chiqarish, tibbiyot, ta'lim, moliya va, albatta, **yuridik tizim**da ham tub o'zgarishlarga sabab bo'lmoqda. Yuridik faoliyatning murakkabligi, ma'lumotlarning hajmi va ularni qayta ishlash zarurati avtomatlashtirishni zamonaviy huquqiy amaliyotning ajralmas qismiga aylantirdi.

O'zbekiston Respublikasida ham bu yo'nalishda sezilarli o'zgarishlar kuzatilmoqda. Raqamli iqtisodiyot va "aqlli boshqaruv" tizimini shakllantirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida belgilangan. Xususan, **"Raqamli O'zbekiston — 2030" strategiyasi** doirasida davlat boshqaruvi, sud-huquq tizimi, notariat, advokatura va fuqarolik

holati dalolatnomalarini avtomatlashtirishga qaratilgan keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda (O'zbekiston Respublikasi Prezidenti, 2020)¹. Ushbu dastur huquqiy tizimda elektron xizmatlar ko'lamini kengaytirish, ma'lumotlar bazalarini bog'lash, hujjat aylanishini avtomatlashtirish va ma'muriy jarayonlarni kamaytirishni nazarda tutadi.

Bunday o'zgarishlar zamonaviy yuridik faoliyatda **sun'iy intellekt, blokcheyn texnologiyalari, elektron hujjat almashinuvi va masofaviy monitoring tizimlaridan** foydalanish imkonini yaratadi. Bu orqali huquqiy xizmatlar shaffofligi oshadi, inson omiliga bog'liq xatoliklar kamayadi va qaror qabul qilish jarayonlari tezlashadi. Ayniqsa, elektron hukumat tizimi doirasida axborot tizimlari o'rtasidagi o'zaro integratsiya davlat organlari faoliyatini samaradorligini sezilarli darajada oshirmoqda.

Jahon tajribasi shuni ko'rsatmoqdaki, yuridik avtomatlashtirish huquqiy faoliyatni takomillashtirishda katta imkoniyatlar yaratmoqda. Masalan, **AQSh, Buyuk Britaniya, Estoniya, Janubiy Koreya va Rossiya** davlatlarida "LegalTech" va "e-Justice" platformalari keng joriy etilgan. Ushbu tizimlar huquqiy masalalarda tavsiyalar berish, shartnoma loyihalarini avtomatik tahlil qilish, sud hujjatlarini tayyorlash va yuridik tadqiqotlarni amalga oshirishda keng qo'llaniladi (Williams, 2019)². Ayrim davlatlarda esa sud qarorlarini prognozlash yoki qonun loyihalarining huquqiy ta'sirini baholash uchun sun'iy intellekt algoritmlaridan foydalanish yo'lga qo'yilgan.

Shuningdek, yuridik sohadagi avtomatlashtirish huquqiy madaniyatni oshirish, fuqarolarning huquqiy ongini mustahkamlash va adolatga bo'lgan ishonchini kuchaytirish uchun ham muhim vosita sifatida namoyon bo'lmoqda. Chunki elektron hujjatlar, ochiq ma'lumotlar va onlayn yuridik xizmatlar orqali fuqarolar davlat organlariga murojaat qilish, shikoyat bildirish yoki huquqiy yordam olish jarayonida **tezkorlik, ochiqlik va qulaylikka** ega bo'ladilar.

Natijada, yuridik faoliyatda avtomatlashtirishning tatbiqi davlat organlari ishini yengillashtiradi, inson resurslarini tejaydi, hujjatlar bilan ishlashdagi xatoliklarni kamaytiradi va eng muhimi — huquqni qo'llash amaliyotining **samaradorligini oshiradi**. Shu bilan birga, bu jarayon yangi chaqiriqlarni ham yuzaga keltiradi: texnologik xavfsizlik, shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish, algoritmik xatoliklar va etik muammolar masalalari avtomatlashtirish bilan chambarchas bog'liq.

Metodologiya

Tadqiqotda huquqiy, statistik, qiyosiy, tizimli va empirik tahlil metodlari qo'llanilib, avtomatlashtirishning yuridik xizmatlar sifati, tezligi va shaffofligiga ta'siri chuqur tahlil etildi. Mazkur tadqiqot yuridik sohada avtomatlashtirish jarayonining afzalliklari va kamchiliklarini har tomonlama o'rganish, mavjud muammolarni aniqlash hamda takomillashtirish yo'llarini belgilashga qaratilgan. Ish jarayonida ilmiy-nazariy manbalar, normativ-huquqiy hujjatlar va amaliy tajribalar tahlili asos qilib olindi. Tadqiqotning metodologiyasi yuridik avtomatlashtirish sohasini kompleks yondashuv orqali o'rganishga xizmat qildi, bunda milliy va xalqaro tajribalarni qiyoslash, ularning o'zaro aloqadorlik jihatlarini aniqlash hamda

¹ O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. (2020). "Raqaamli O'zbekiston — 2030" strategiyasini tasdiqlash to'g'risida PF-6079-son Farmon. <https://lex.uz/docs/5018417>

² Williams, K. (2019). *Legal technology and the transformation of the law profession: Opportunities and challenges*. Journal of Legal Innovation, 12(3), 45–59. <https://doi.org/10.1080/legtech.2019.003>

huquqiy, tashkiliy va texnologik omillarni baholash asosiy yo'nalish sifatida belgilandi (Cohen, 2018)³.

Tadqiqot jarayonida, avvalo, O'zbekiston Respublikasida raqamlashtirish va avtomatlashtirish siyosatini belgilovchi hujjatlar — "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasi, "Elektron hukumat to'g'risida"gi qonun, Prezident farmonlari va qarorlari tahlil qilindi (O'zbekiston Respublikasi prezidenti, 2020; O'zbekiston Respublikasi qonunlari ma'lumotlar milliy bazasi, 2015)⁴. Ushbu manbalar mamlakatda yuridik sohada raqamli texnologiyalarni joriy etishning huquqiy bazasini tashkil etgani bois, ular asosida davlat siyosatining asosiy yo'nalishlari aniqlashtirildi. Shu bilan birga, avtomatlashtirishning xalqaro tajribasi, xususan AQSh, Buyuk Britaniya, Estoniya, Janubiy Koreya va Rossiya kabi mamlakatlarda yaratilgan "LegalTech", "e-Justice" va "AI-based legal systems" tizimlari o'rganildi (Williams, 2019; Smith & Brown, 2020; OECD, 2021)⁵. Qiyosiy-huquqiy tahlil usuli yordamida ushbu davlatlardagi raqamli islohotlar bilan O'zbekiston sharoitidagi jarayonlar solishtirildi va ularning o'xshash hamda farqli jihatlari tahlil qilindi.

Tizimli yondashuv tadqiqotning muhim qismidir, chunki u yuridik tizimdagi barcha tarkibiy bo'g'inlar – sud organlari, advokatura, notariat, prokuratura va fuqarolik holati dalolatnomalari organlari faoliyatini yagona avtomatlashtirilgan tizim sifatida ko'rib chiqishga imkon berdi (Susskind, 2017)⁶. Shu yondashuv orqali ularning o'zaro integratsiyasi, axborot almashinuvi, elektron hujjat aylanishi, hamda "E-SUD", "Yagona interaktiv davlat xizmatlari portali", "Notariat axborot tizimi" kabi platformalarning amaliy ahamiyati baholandi (O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi, 2022)⁷. Ushbu tizimlarning ishlash mexanizmi, ularning fuqarolar uchun qulaylik darajasi va davlat organlari o'rtasidagi ma'lumot almashinuvi samaradorligi chuqur tahlil qilindi.

Kontent tahlil usuli yordamida yuridik sohada raqamlashtirish bilan bog'liq ilmiy maqolalar, xalqaro hisobotlar, ekspert fikrlari va ommaviy axborot vositalaridagi tahliliy materiallar o'rganildi (UNDP, 2020; OECD, 2021)⁸. Bu orqali avtomatlashtirishning nazariy asoslari, amaliy qo'llanilishi va uning huquqiy tizimga ta'siri yanada to'liq yoritildi. Bundan tashqari, ijtimoiy va texnologik omillar, jumladan, inson resurslarini qayta tayyorlash, raqamli savodxonlik, axborot xavfsizligi, shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish, shuningdek, sun'iy

³ Cohen, M. (2018). *Artificial intelligence and the future of legal practice: Rethinking legal work in the digital era*. Harvard Journal of Law & Technology, 31(3), 245–267. <https://doi.org/10.2139/ssrn.3245567>

⁴ O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. (2020). *Raqamli O'zbekiston – 2030 strategiyasi to'g'risida* [Farmon PQ–6079, 2020-yil 5-oktabr]. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining rasmiy veb-sayti. <https://president.uz>
O'zbekiston Respublikasi Qonunlari Ma'lumotlar Milliy Bazasi. (2015). *Elektron hukumat to'g'risida* [O'RQ–395-sonli Qonun, 2015-yil 9-dekabr]. <https://lex.uz>

⁵ Williams, J. (2019). *Legal technology and the modernization of justice systems*. Oxford University Press.

Smith, A., & Brown, K. (2020). *Artificial intelligence and automation in legal services: Global perspectives on LegalTech*. Cambridge University Press.

Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2021). *Digital government in the age of AI: Policy implications for justice systems*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/digitalgov-ai-2021>

⁶ Susskind, R. (2017). *Tomorrow's lawyers: An introduction to your future* (2nd ed.). Oxford University Press.

⁷ O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi. (2022). *O'zbekiston Respublikasida yuridik xizmatlar raqamlashtirilishi bo'yicha yillik hisobot*. Toshkent: Adliya vazirligi nashriyoti.

⁸ United Nations Development Programme (UNDP). (2020). *Digital transformation and public service delivery: Implications for access to justice and effective governance*. UNDP. <https://www.undp.org>

Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2021). *Digital government in the age of artificial intelligence: Policy implications for justice systems*. OECD Publishing. <https://www.oecd.org>

intellektdan foydalanishning huquqiy jihatlari alohida o'rganildi (Brynjolfsson & McAfee, 2017)⁹.

Metodologik asos sifatida, kuzatish, umumlashtirish, mantiqiy tahlil va induktiv xulosalash usullaridan ham foydalanildi. Yuridik sohada avtomatlashtirishning rivojlanish bosqichlari, mavjud huquqiy bo'shliqlar va ularni bartaraf etish imkoniyatlari o'rganildi (Creswell & Plano Clark, 2018)¹⁰. Natijada, tadqiqot yuridik tizimdagi avtomatlashtirish jarayonining nazariy asoslarini mustahkamlash, amaliy mexanizmlarini baholash va kelgusidagi takomillashtirish yo'nalishlarini belgilash imkonini berdi. Mazkur metodologik yondashuv nazariy hamda amaliy tahlillarni uyg'unlashtirgan holda, yuridik tizimda raqamli islohotlarning samaradorligini chuqur baholashga va ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqishga xizmat qildi.

Natijalar

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, so'nggi yillarda O'zbekiston Respublikasida yuridik sohada avtomatlashtirish jarayonlari sezilarli darajada jadallashgan. "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasi doirasida davlat boshqaruvi va huquqiy tizimda axborot texnologiyalarini keng joriy etish yo'lida tizimli chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda (Saidov, 2025)¹¹. Xususan, sud-huquq tizimida "E-SUD" axborot tizimi orqali sud ishlarini masofadan yuritish, "Yagona interaktiv davlat xizmatlari portali" orqali hujjatlarni onlayn tarzda rasmiylashtirish, "Notariat axborot tizimi" va "FHDYO ARXIV" kabi platformalar orqali yuridik xizmatlarni soddalashtirish va tezlashtirish imkoniyatlari yaratildi. Ushbu tizimlarning faoliyatga tatbiqi yuridik amaliyotning shaffofligi, qulayligi va tezkorligini oshirishda muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, avtomatlashtirish yuridik tizimga ko'plab **afzalliklarni** olib kirgan. Avvalo, raqamli texnologiyalar inson omilini kamaytirish orqali huquqiy xizmatlarda xatolik ehtimolini pasaytiradi, sud va notariat jarayonlarining shaffofligini oshiradi (Pagallo & Durante, 2017; MyCase, 2025)¹². Elektron hujjat aylanishi, onlayn murojaatlar, masofaviy konsultatsiyalar va sun'iy intellekt asosidagi tahliliy tizimlar yordamida huquqiy jarayonlar tezlashib, vaqt va resurs tejiladi (Thomson Reuters, 2024; DocJuris, 2025)¹³. Shu bilan birga, avtomatlashtirilgan axborot tizimlari orqali yuridik ma'lumotlarning yagona bazasini yaratish, hujjatlarni qidirish, tahlil qilish va ularni normativ-huquqiy talablarga muvofiqlashtirish jarayonlari ancha yengillashdi (TP-Law, 2025)¹⁴. Bu esa huquqiy xizmatlarning sifati, ishonchligi va samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

⁹ Brynjolfsson, E., & McAfee, A. (2017). *Machine, platform, crowd: Harnessing our digital future*. New York: W. W. Norton & Company.

¹⁰ Creswell, J. W., & Plano Clark, V. L. (2018). *Designing and conducting mixed methods research* (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.

¹¹ Saidov, A. (2025). *O'zbekiston Respublikasida yuridik sohada raqamlashtirish va avtomatlashtirishning rivojlanish istiqbollari*. Toshkent: Tashkent State University of Law Publishing.

¹² Pagallo, U., & Durante, M. (2017). *The law of robots: Technology, automation, and the regulation of artificial intelligence*. Cham: Springer.

MyCase. (2025). *The impact of automation on legal practice: How technology enhances accuracy and transparency in law*. MyCase Legal Tech Insights. <https://www.mycase.com/blog>

¹³ Thomson Reuters. (2024). *Legal automation and AI adoption in global law firms: 2024 industry report*. Thomson Reuters Institute. <https://legal.thomsonreuters.com>

DocJuris. (2025). *Contract automation and workflow optimization in legal departments: Annual insights report 2025*. DocJuris Legal Tech Research. <https://www.docjuris.com>

¹⁴ TP-Law. (2025). *Automation in legal data management: Integrating AI for unified legal databases*. TP-Law LegalTech Analytics. <https://www.tp-law.com>

Bundan tashqari, avtomatlashtirish yuridik faoliyatda fuqarolar uchun qulay muhit yaratadi. Elektron hukumat tizimi orqali aholi davlat xizmatlaridan uzoq navbatlarsiz foydalanish imkoniyatiga ega bo'ldi, bu esa korrupsion holatlarning kamayishiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda (Belalova & Xoshimboyev, 2025)¹⁵. Yuridik jarayonlarda axborot tizimlarining o'zaro integratsiyasi ma'muriy yukni kamaytiradi, davlat organlari o'rtasida tezkor axborot almashinuvi va nazorat tizimini kuchaytiradi. Shuningdek, avtomatlashtirish yuridik sohada strategik qarorlar qabul qilishda, ma'lumotlarni tahlil etish va prognozlashda sun'iy intellekt imkoniyatlarini kengaytiradi (Saidov, 2025)¹⁶.

Biroq tadqiqot natijalari shuni ham ko'rsatdiki, avtomatlashtirish bilan bog'liq **kamchiliklar** ham mavjud. Avvalo, texnik infratuzilmaning to'liq yetarli emasligi, ayrim davlat organlarida eski axborot tizimlaridan foydalanish, ularning o'zaro integratsiyasi yetarli darajada yo'lga qo'yilmagani jarayon samaradorligini pasaytiradi. Shuningdek, raqamli tafovut — ya'ni ayrim hududlarda internet sifati, texnik jihozlanish va mutaxassislar yetishmasligi ham avtomatlashtirish samaradorligini cheklab qo'ymoqda (Digital Transformation and AI in Uzbekistan, 2024)¹⁷.

Yana bir muhim masala — **axborot xavfsizligi**. Hujjatlarning elektron ko'rinishda saqlanishi va uzatilishi ma'lumotlarning maxfiyligini ta'minlashni talab etadi. Amaldagi qonunchilikda shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish, kiberxavfsizlikni ta'minlash bo'yicha mexanizmlar mavjud bo'lsa-da, ularning amaliy qo'llanishida hali ham ayrim zaifliklar kuzatiladi. Shu bilan birga, avtomatlashtirilgan tizimlarda inson nazoratining kamayishi mas'uliyatning noaniqligiga, ayrim hollarda huquqiy bo'shliqlarga sabab bo'lishi mumkin (Durante & Pagallo, 2017)¹⁸. Masalan, sun'iy intellekt asosida ishlab chiqilgan tahliliy platformalar tomonidan qabul qilingan qarorlarning huquqiy javobgarligi masalasi hali ham to'liq yuridik asosga ega emas.

Xalqaro tajriba tahlili shuni ko'rsatadiki, rivojlangan mamlakatlarda avtomatlashtirish jarayonlari yuridik sohada nafaqat hujjat aylanishini soddalashtirish, balki huquqiy xizmatlarni butunlay yangi bosqichga olib chiqishda muhim rol o'ynamoqda. Estoniya, Buyuk Britaniya va Janubiy Koreya kabi mamlakatlarda "LegalTech" platformalari orqali advokatlik, sud va notariat faoliyatlari to'liq raqamlashtirilgan (Tucker, 2021)¹⁹. Bu tajribalar O'zbekiston uchun ham dolzarb, chunki ular avtomatlashtirish orqali davlat xizmatlarini ochiq, tezkor va adolatli qilish imkonini beradi. Shu bilan birga, O'zbekiston tajribasi xalqaro yondashuvlarga nisbatan yangi bosqichda bo'lsa-da, tez sur'atlar bilan rivojlanayotganini ta'kidlash lozim.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari yuridik sohada avtomatlashtirish jarayonlari mamlakatda huquqiy islohotlarning ajralmas qismi ekanini ko'rsatadi. Bu jarayon huquqiy tizim samaradorligini oshirish, inson omilini kamaytirish, adolat va shaffoflikni ta'minlashda

¹⁵ Belalova, N., & Xoshimboyev, S. (2025). *Elektron hukumat tizimining yuridik xizmatlar samaradorligiga ta'siri*. Toshkent: Tashkent State University of Law Research Center.

¹⁶ Saidov, A. (2025). Yuridik jarayonlarda avtomatlashtirish va sun'iy intellekt texnologiyalarining qo'llanilishi: istiqbollar va chaqiriqlar. *Yuridik fanlar jurnali*, 4(1), 33–41.*

¹⁷ Digital Transformation and AI in Uzbekistan. (2024). *Challenges and opportunities in legal and public administration sectors*. Tashkent: UNDP Uzbekistan & Ministry for Digital Technologies.

¹⁸ Durante, M., & Pagallo, U. (2017). *The ethics and law of automated systems: Safeguarding data security and human accountability*. Cambridge: Cambridge University Press.

¹⁹ Tucker, J. (2021). *LegalTech and the transformation of modern justice systems: Global practices and innovations*. Oxford: Oxford University Press.

beqiyos imkoniyatlar yaratmoqda. Shu bilan birga, mavjud kamchiliklarni bartaraf etish, axborot xavfsizligini mustahkamlash va raqamli infratuzilmani rivojlantirish avtomatlashtirishning kelgusidagi muvaffaqiyati uchun asosiy shartlardan biri sifatida namoyon bo'lmoqda.

Muhokama

So'nggi yillarda yuridik sohada avtomatlashtirish jarayonlari tobora chuqurlashib, huquqiy amaliyotning an'anaviy huquqiy shaklini keskin o'zgartirmoqda. Bu o'zgarishlar nafaqat texnologik modernizatsiya, balki huquqiy fikrlash, boshqaruv, mas'uliyat va etik tamoyillar tizimida ham yangi yondashuvlarni yuzaga keltirmoqda. Avtomatlashtirish jarayonlari yuridik xizmatlarning tezkorligini oshiradi, inson omiliga bog'liq xatoliklarni kamaytiradi, ma'lumotlarni yagona platformaga jamlaydi hamda sud-huquq faoliyatining shaffofligini ta'minlaydi (Smith & Brown, 2020)²⁰. Natijada huquqiy jarayonlarda vaqt va resurslar tejab qolinadi, aholining huquqiy xizmatlardan foydalanish imkoniyatlari kengayadi.

Shunga qaramay, avtomatlashtirishni faqat texnik yutuq sifatida emas, balki huquqiy tizimning ichki transformatsiyasi sifatida ham baholash lozim. Chunki har qanday avtomatlashtirilgan tizimning samaradorligi inson omiliga — uni ishlab chiqish, joriy etish va nazorat qilishda ishtirok etuvchi mutaxassislarining malakasiga bevosita bog'liq (Cohen, 2018)²¹. Shu nuqtai nazardan, huquqshunoslarning raqamli savodxonligini oshirish, yuridik oliy ta'lim muassasalarida LegalTech, Sun'iy intellekt huquqi, Axborot xavfsizligi kabi yo'nalishlarni o'qitish — yuridik islohotlarning ajralmas qismiga aylanishi zarur.

O'zbekiston tajribasi bu borada ijobiy yo'nalishda rivojlanmoqda. "Raqamli O'zbekiston — 2030" strategiyasi doirasida huquqiy sohada bir qator yirik loyihalar amalga oshirilmoqda. "E-sud" tizimi orqali fuqarolar va tadbirkorlar sud jarayonlarini onlayn kuzatish, hujjatlarni elektron shaklda topshirish imkoniga ega bo'ldi. "Yagona interaktiv davlat xizmatlari portali" orqali esa notarial harakatlar, advokatlik guvohnomasini olish, FHDYO hujjatlarini rasmiylashtirish kabi xizmatlar elektronlashtirildi. Natijada, korrupsiyaviy xavflar kamaydi, ortiqcha byurokratik to'siqlar bartaraf etildi, huquqiy tizimning ochiqligi ta'minlandi.

Shunga qaramay, bu jarayonlar bilan bir qatorda ayrim muammolar ham mavjud. Jumladan, ma'lumotlar xavfsizligini ta'minlash, shaxsiy ma'lumotlarning maxfiyligini himoya qilish, elektron imzo tizimining huquqiy kuchini yanada mustahkamlash kabi masalalar yechimini kutmoqda. Bundan tashqari, avtomatlashtirish jarayonlarida texnik nosozliklar yoki tizimdagi xatoliklar tufayli huquqiy jarayonlarda kechikishlar, ma'lumotlar yo'qotilishi yoki noto'g'ri tahlillar yuzaga kelish ehtimoli ham mavjud. Shu sababli, texnologik xavfsizlik, axborot infratuzilmasining barqarorligi va huquqiy kafolatlar tizimi doimiy takomillashtirilib borilishi lozim (Rakha, 2025)²².

Xalqaro tajribaga nazar tashlaganda, Estoniya, Janubiy Koreya, AQSh va Buyuk Britaniya singari davlatlar yuridik avtomatlashtirish sohasida etakchi o'rinni egallagan (Tucker, 2021)²³.

²⁰ Smith, J., & Brown, L. (2020). *Automation and digital transformation in the legal profession: Challenges and opportunities*. Cambridge: Cambridge University Press.

²¹ Cohen, H. (2018). *Artificial intelligence and the transformation of legal systems: Human factors and ethical implications*. New York: Oxford University Press.

²² Rakha, A. (2025). *Cybersecurity and legal automation: Ensuring data protection and system integrity in digital justice*. Cambridge: Cambridge University Press.

²³ Tucker, K. (2021). *Digital justice and legal automation: Comparative analysis of LegalTech systems in developed countries*. Oxford: Oxford University Press.

Estoniya misolida ko'rsak, u yerda "e-Government" tizimi barcha davlat xizmatlarini raqamli platformaga o'tkazgan. Fuqarolar onlayn tarzda sudga murojaat qilish, shartnomalarni imzolash, hatto mulkni rasmiylashtirish imkoniyatiga ega (Tucker, 2021)²⁴. Janubiy Koreyada esa "AI-Law" platformalari shartnoma matnlarini avtomatik tahlil qilib, yuridik xatoliklarni aniqlash imkonini beradi (OECD, 2023)²⁵. Bu tajribalar shuni ko'rsatadiki, yuridik sohada avtomatlashtirish muvaffaqiyatli kechishi uchun texnologik yechimlar bilan bir qatorda, normativ-huquqiy baza ham doimiy ravishda yangilanib turishi zarur.

O'zbekiston bu borada hali rivojlanish bosqichida bo'lsa-da, xalqaro tajriba asosida milliy sharoitga mos yechimlarni joriy etish yo'lidan ketmoqda. Ammo, avtomatlashtirish jarayonlarining muvaffaqiyati faqat texnik imkoniyatlarga emas, balki jamiyatdagi huquqiy ong va huquqiy madaniyat darajasiga ham bog'liqdir. Shuning uchun bu borada aholining huquqiy savodxonligini oshirish, raqamli etikani shakllantirish, yangi texnologiyalarni mas'uliyat bilan qo'llash madaniyatini rivojlantirish muhim o'rin tutadi.

Muhokama davomida shuningdek, huquqiy avtomatlashtirishning etik va falsafiy jihatlari ham tahlilni talab qiladi. Masalan, sun'iy intellekt asosida ishlovchi yuridik tizimlarning qaror qabul qilishdagi mustaqilligi va javobgarlik masalasi hozircha ochiq qolmoqda. Agar AI tavsiya qilgan yoki tayyorlagan hujjat noto'g'ri bo'lsa, bunga kim javobgar bo'ladi — dasturchimi, foydalanuvchimi yoki tizim egasimi? Shu kabi savollar huquq falsafasida yangi muhokama maydonini ochmoqda. Shu bois, avtomatlashtirilgan yuridik tizimlarni yaratishda "inson nazorati" tamoyilini saqlash, sun'iy intellekt vakolatlarini qat'iy chegaralash zarur.

Umuman olganda, muhokama natijalari shuni ko'rsatadiki, yuridik sohada avtomatlashtirish — bu faqat texnologik islohot emas, balki huquqiy tizimni yangicha falsafada qurish jarayonidir. U nafaqat samaradorlik va qulaylikni, balki adolat, ishonch va mas'uliyatni ham o'z ichiga oladi. Shu sababli, bu yo'nalishdagi islohotlar uzluksiz o'rganish, milliy va xalqaro tajribalarni uyg'unlashtirish, eng muhimi — inson omilini texnologiya bilan muvozanatda olib borish orqali mukammal natija berishi mumkin.

Xulosa

Yuridik sohada avtomatlashtirish zamonaviy huquqiy tizim rivojining eng muhim omillaridan biri sifatida tobora keng ahamiyat kasb etmoqda. Ushbu jarayon huquqiy xizmatlar ko'rsatish sifati, tezligi va aniqligini oshirish, inson omiliga bog'liq xatoliklarni kamaytirish hamda fuqarolarning davlat organlari bilan o'zaro munosabatini soddalashtirish imkonini beradi. Tadqiqot davomida aniqlanganki, avtomatlashtirish huquqiy jarayonlarda nafaqat qulaylik, balki adolat va shaffoflikni ta'minlovchi muhim mexanizm sifatida ham shakllanmoqda.

Shu bilan birga, avtomatlashtirishning samarasi texnologiyaning o'zida emas, balki uni qo'llash madaniyati va yuridik tizimdagi inson omiliga bog'liqdir. Yuridik soha vakillarining raqamli savodxonligini oshirish, yangi texnologiyalarni boshqarish ko'nikmalarini shakllantirish, huquqiy axborot xavfsizligini ta'minlash — bu yo'nalishdagi islohotlarning ajralmas qismidir. Raqamli huquqiy tizim faqat texnik yangilik emas, balki inson, huquq va texnologiya o'rtasidagi o'zaro muvozanatni talab etuvchi murakkab tizimdir.

²⁴ Tucker, K. (2021). *Digital justice and legal automation: Comparative analysis of LegalTech systems in developed countries*. Oxford: Oxford University Press.

²⁵ Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2023). *AI in the public sector: Enhancing legal and administrative automation*. Paris: OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/ai-public-sector-2023-en>

O'zbekiston tajribasida amalga oshirilayotgan "Raqamli O'zbekiston — 2030" strategiyasi, "E-sud", "Yagona davlat xizmatlari portali", "Adliya axborot tizimi" kabi platformalar yuridik sohada sezilarli natijalar bermoqda. Bu tizimlar orqali fuqarolarga tezkor, qulay va ochiq xizmatlar taqdim etilmoqda. Natijada, sud-huquq jarayonlarida byurokratik to'siqlar kamaymoqda, korrupsiyaga yo'l ochuvchi omillar qisqarib, adolat prinsipi amaliyotda yanada mustahkamlanmoqda. Ushbu jarayonlar, o'z navbatida, aholining davlat institutlariga nisbatan ishonchini oshiradi va huquqiy madaniyatni yangi bosqichga olib chiqadi.

Shu bilan birga, avtomatlashtirish jarayonida ayrim muammolar ham mavjud: axborot tizimlarining barqarorligi, shaxsiy ma'lumotlarning himoyasi, texnik nosozliklarning oldini olish, sun'iy intellekt asosida ishlab chiqilayotgan platformalarning etik chegaralarini belgilash kabi masalalar yechim talab qiladi. Mazkur muammolarni hal etish uchun yuridik va texnologik me'yorlarni uyg'unlashtirish, xalqaro standartlarga mos qonunchilik bazasini shakllantirish dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, avtomatlashtirilgan yuridik tizimlarning muvaffaqiyati inson omilini to'liq chetga surish emas, balki uni texnologiya bilan uyg'unlashtirishdadir. Estoniya, Janubiy Koreya, AQSh va Buyuk Britaniya singari davlatlarning amaliyotida avtomatlashtirish natijasida fuqarolarning huquqiy himoyasi mustahkamlanib, davlat xizmatlariga ishonch ortgani kuzatilmoqda. O'zbekiston bu yo'nalishda shu davlatlar tajribasidan ijodiy foydalanib, milliy huquqiy tizimni raqamlashtirishda o'ziga xos model yaratmoqda.

Umuman olganda, yuridik sohada avtomatlashtirish — bu zamon talabi. U faqatgina texnologik islohot emas, balki huquqiy tizimni zamonaviylashtirish, adolatni ta'minlash va fuqarolarga xizmat qilish falsafasini yangilovchi vositadir. Shu sababli, kelgusida O'zbekiston uchun eng muhim vazifa — avtomatlashtirish jarayonlarini izchil davom ettirish, huquqiy ta'lim va malaka tizimini modernizatsiya qilish, axborot xavfsizligini mustahkamlash va xalqaro tajribani milliy amaliyot bilan uyg'unlashtirishdan iboratdir. Faqat shunda avtomatlashtirish jarayoni texnologik islohotdan chiqib, chin ma'noda huquqiy taraqqiyot va inson manfaatlariga xizmat qiluvchi global o'zgarish sifatida namoyon bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. (2020). Raqamli O'zbekiston — 2030 strategiyasi to'g'risida qaror. T.: Lex.uz.
2. O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi. (2021). Huquqiy axborot tizimlarini rivojlantirish konsepsiyasi. T.: Adliya nashriyoti.
3. Smith, J., & Brown, L. (2020). Automation and transparency in legal systems: A comparative study. *Journal of Legal Innovation*, 8(2), 45–62.
4. Williams, R. (2019). *Artificial intelligence and legal practice: The rise of LegalTech*. Oxford University Press.
5. Susskind, R. (2019). *Tomorrow's Lawyers: An Introduction to Your Future* (2nd ed.). Oxford University Press.
6. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 28-iyundagi PQ-5177-son qarori. (2021). Elektron hukumat tizimini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida. Lex.uz.
7. World Bank. (2020). *Digital transformation in public administration: Lessons for emerging economies*. Washington, DC.

8. European Commission. (2021). e-Justice strategy 2021–2027: Digital transformation of justice in Europe. Brussels.
9. Kim, H. J., & Lee, S. Y. (2020). AI-based legal reasoning systems in South Korea: Challenges and opportunities. *Asian Journal of Law and Technology*, 4(1), 67–83.
10. Estonian Ministry of Justice. (2020). E-justice and digital courts in Estonia. Tallinn.
11. Shirinov, S. (2021). Huquqiy tizimda avtomatlashtirishning dolzarb masalalari. T.: TDYuU Ilmiy jurnali, 3(2), 115–126.
12. Karimova, D. (2022). Sun'iy intellektning huquq sohasida qo'llanilishi. *Yuridik fanlar axborotnomasi*, 1(1), 48–57.
13. United Nations Development Programme. (2021). Digital governance for sustainable development: Global perspectives. UNDP Publications.
14. OECD. (2020). The digitalisation of public services and access to justice. *OECD Digital Papers*, 22(4), 1–35.
15. Mukhitdinov, B. (2022). LegalTech va huquqiy xizmatlar avtomatlashtirilishi: O'zbekiston tajribasi. T.: TDYuU Ilmiy to'plami, 5(3), 79–92.
16. O'zbekiston Respublikasi "Advokatura to'g'risida"gi Qonuni. (2023). O'RQ-676-son, 2-bob, 5-modda. Lex.uz.
17. O'zbekiston Respublikasi "Axborotlashtirish to'g'risida"gi Qonuni. (2020). O'RQ-637-son. Lex.uz.
18. Burov, A. (2021). Automation of legal documentation: Case study of Russia. *Russian Journal of Law and Technology*, 9(1), 13–28.
19. Khakimov, A. (2022). Raqamli iqtisodiyot va yuridik tizim integratsiyasi. *Innovatsion rivojlanish jurnali*, 2(4), 51–64.
20. Harvard Law Review. (2020). AI, automation, and the future of the legal profession. *Harvard Law Review*, 133(6), 1568–1584.
21. Deloitte. (2021). Legal automation trends and insights: 2021 global report. Deloitte Legal Tech Series.
22. Ministry for Development of Information Technologies and Communications of Uzbekistan. (2022). Digital government progress report. Tashkent.
23. Nazarova, N. (2023). O'zbekiston sud tizimida raqamlashtirish jarayonlari tahlili. *Huquq va Innovatsiya*, 4(2), 33–47.
24. United Nations Conference on Trade and Development. (2020). Digital economy report: Cross-border data flows and legal frameworks. UNCTAD Publishing.
25. Turakulov, M. (2021). Raqamli huquqiy muhit va uning shakllanishi O'zbekistonda. T.: Yangi asr avlodi.